

Finland

Fredrikson (E.), *Finland defined. A nation takes shape on the map*, Jyväskylä-Helsinki, 1994.

a staatsgrenzen



Finse staatsgrenspaal

[een geschiedenis c.q. bibliografisch apparaat, van de Finse staatsgrenzen, inzonderheid die in het noorden en noordoosten (Nordkalotten, Karelië), zal hier in 2024 gepubliceerd worden]

Finland//Russische Federatie

Finland begon in 2023 met de bouw van een hek, uitgerust met camera's en sensoren, over 200 kilometer op de grens met Rusland. Dat betekent dat nog 1000 kilometer zonder afscheiding blijft, hoofdzakelijk in het noorden waar het grotendeels wildernis en dunbevolkt is. De bedoeling is vooral ongecontroleerde inwijking moeilijker te maken en zou in 2025 voltooid moeten zijn.¹

De chaotische gebeurtenissen tijdens en volgend op de Eerste Wereldoorlog in het kader van de Finse en Karelische bevrijdingsstrijd (258) tegen Rusland en de communistische Oktoberrevolutie, mondten tenslotte uit in het Fins-Russische vredesakkoord van Dorpat in 1920, waarbij Finland onafhankelijk verklaard werd, het Pecenga-district (voortaan Petsamo genoemd) bij zijn grondgebied gevoegd werd (de in 1826 "vergeten" en in 1864 "beloofde" Ijszeecorridor !), maar de zuidelijkere parochies Repola en Porajärvi, gedurende de oorlog bij Finland aangehecht, weer naar Rusland keerden. Als rijksgrens goldt voortaan de reeds in 1833 vastgestelde oude sāmjogrens tot het vroegere eindpunt Krokfjellet, waarna volgens het verdrag "een lijn van Korvatunturi tot een zeker punt op het Visser-schiereiland" gevolgd diende te worden. Op dat ogenblik waren de toen beschikbare kaarten echter al te vaag om uit te maken hoe daardoor de Samische sii'dâ's verdeeld zouden geraken, zodat eerst achteraf bleek dat 1/3e van Songelsk sii'dâ bij Rusland bleef en 2/3e naar Finland ging : alle Songelsk-Samen verhuisden daarop naar Finland, aangezien daar de viswaters en rendier-trekwegen van de sii'dâ gelegen waren.

¹ D. Hermansyah, Finland bygger et stängsel mot Ryssland - byggs klar 2025, in: *SVT Nyheter*, 28 oktober 2023.

Tevens stipuleerde het verdrag dat Finland slechts een uiterst minimale militaire uitbouw in het Petsamo-gebied zou mogen verwezenlijken en in 1922 werd overeengekomen langs weerskanten van de grens, van het Ladogameer tot de IJszee, een zone op te richten waar maximaal 2.500 reguliere en lichtbewapende soldaten of grenswachters zouden mogen vertoeven (260).

Nadat Moskou in 1923 de "Autonome Socialistische Radenrepubliek Karelië" gecreëerd had (met aanhechting bij Karelië van volledig door Russen bewoonde streken, waardoor de Kareliërs in hun "republiek" in de minderheid gesteld werden) werd de kolonisatie- en russificeringspolitiek in Oost-Karelië (en ook op het Kola-schiereiland) verdergezet; Finse protesten hierover bij de Volkerenbond en een internationaal rechtsforum vonden geen gehoor.

Aan de overkant van de rijksgrens waren de Finse nederzettingen in de lappmark genaderd tot Inari-plaats : vooral de houthandel zou hierbij catastrofaal blijken voor de lokale Samische cultuur, die nu nog verder noordelijker gedreven wordt, tot de huidige Samische taalgrens in Finland (261). Ten noordoosten hiervan was men in Petsamo bezig met de uitbouw van de streek (met o.m. de "IJszee-autosnelweg" van Rovaniemi tot Liinahamari op de Petsamokust) (262). Onmiddellijk vóór de Tweede Wereldoorlog drong de Sovjetunie steeds meer naar het westen (zie de overrompeling van de Baltische staten) waarbij ook Finland in het gedrang kwam: in oktober 1939 stelde Moskou voor hen ("voor onze veiligheid") het westelijk deel van het Visser-schiereiland voor een tijdspanne van dertig jaar over te maken (plus nog andere gebieden in het zuiden, tezamen 2.761 km²) in ruil voor de reeds in 1920 omstreden streek van Repola en Porajärvi (5.529 km² groot) (263). Finland reageerde positief op de zuidelijke gebiedsruil maar weigerde een deel van Petsamo af te geven ("dit is in strijd met onze neutraliteit"). Bovendien beruspte het enige Russische argument op het kunstmatige karakter en de ongeschiktheid van de Petsamo-rijksgrens; na enig beraad leek de Finse regering (onder druk) dan toch bereid (tegen territoriale compensatie elders) het Visser-schiereiland tot aan het Pummankifjord af te staan, maar een breuk in de onder-handelingen zette de Sovjets ertoe aan grensincidenten (ondermeer bij Pummanki in Petsamo) uit te lokken (264). De hieropvolgende (vanaf november 1939) Fins-Russische Winteroorlog (265), resulteerde in een voor (het geïsoleerde) Finland nadelig verdrag : bij de Vrede van Moskou (12.3.1940) werd immers [naast een groot (Karelisch) gebied in Zuid-Finland] het grootste deel van Kuolajärvi-sii'dâ (het Salla-gebied) en tevens een deel van Petsamo (met o.a. het oudste Finse dorp van de streek, Pummanki) bij de Sovjetunie aangehecht. Tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen Finse troepen niet alleen de in 1940 afgestane gebieden weer veroverden en zelfs grote stukken van Oost-Karelië bezetten (die men in 1919-1920 vergeefs had proberen te bewaren en die in 1939 door Stalin aangeboden waren geweest), bleven weliswaar vele Finse nationalisten geloven in het herstel van de rijksgrenzen van 1920-1939 (266) (en sommige ook in de aanhechting van Oost-Karelië), maar bij de afzonderlijke Fins-Russische wapenstilstands-onderhandelingen van 1944, wilde Moskou enkel weten van de grens van 1940 (Molotov, de Russische minister van buitenlandse zaken, stelde "we moeten Petsamo in het bezit hebben en ook een grens met Noorwegen, op die manier is veiligheid gegarandeerd voor de Murmansk-spoorweglijn"). Aangezien de Russen alle troeven in handen hadden om hun wil door te drijven (de Finse onderhandelaar Paasiviki had nog getracht Petsamo dan te ruilen voor Viborg, gedeelten van de Karelische landengte en het Saimakanaal in het zuiden) bevestigde het op 19 september 1944 gesloten wapenstilstandsverdrag de rijksgrens van 1940, met Russische overname van Pecenga (ex-Petsamo) (267) (alzo de definitieve inlijving van de Kuolajärvi/Salla-streek vastleggend). Tevens kocht de Sovjetunie een klein

gebiedje bij de Janiskoski-waterkrachtcentrale en de Niskakoski-reguleringsdam op de (noord-) westelijke zijde van de Pasvikrivier (268).

Reeds tijdens de zomer van 1945 werd de nieuwe Fins-Russische rijksgrens afgebakend (Krokfjellet werd hierbij opnieuw het Noors-Fins-Russische drielandengrensteken), zodat overeenkomst, grens-ligging en gebiedsafstand al op 3.2.1947 officieel vastgelegd kon worden in de zgn. Vrede van Parijs. Hiermee was de (tot nog toe) laatste belangrijke grenswijziging voor dit gedeelte van Nordkalotten een voldongen feit : beide staten begonnen achter de veilige grens met de uitbouw van de noordelijkste streken (269). Contacten in verband met de rijksgrens waren nog slechts van louter technische aard [zo kwam men in 1948 de methode voor het grensnazicht overeen, terwijl er in 1960 opnieuw een gezamenlijke grensmerking op touw gezet werd (270)].

Zo was er in het noorden een tijdlang een Fins-Russische rijksgrens ontstaan nadat in de Nieuwe en Nieuwste Tijden de landbouwontwikkeling, mijnbouwnederzettingen, handel, verkeerswegen een zekere onafhankelijkheid ten opzichte van de natuurkrachten hadden gecreëerd, waardoor de Finnen langs de oostelijke oever van de Pasvikrivier tot de IJszee en de Russen naar de Murmankust hadden kunnen oprukken, waarna nationale staten in hun kielzog, gevlact op een ijsvrije zeekust, de grens met Noorwegen zo ver naar het westen hadden kunnen dringen (271) (na de Tweede Wereldoorlog palmde de Sovjetunie het Finse gebied dan in). Ten zuiden hiervan speelde voor de grensligging dan weer de Finse kolonisatie een doorslaggevende rol bij de uiteindelijke bepaling van de Fins-Russische rijksgrens.

Opmerkelijk is de moeite die de Finnen zich na de Tweede Wereldoorlog getroost hebben om ook maar het minste grensincident met de Sovjetunie te vermijden : zo was er langsheen de volledige grens, aan Finse zijde, een 2 tot 2,5 mijl brede bufferzone, beheerd door de Finse grenswachten en met een reeks unieke wetten voor de schaarse bewoners, wetten die enkel en alleen in dit gebied gelden. Zo mocht men geen lucifers aansteken, foto's nemen, kranten wegwerpen, verrekijkers gebruiken of zelfs de stem verheffen ! (272).

Ook werd veel voorzichtiger (dan bijv. door Noorwegen) gereageerd op grensoverschrijdingen (273), incidenten (274) of mogelijke problemen (275).

Op te merken viel ook hier de toenemende coöperatie : er was o.a. het voorstel van Sovjetzijde om gezamenlijk de minerale grondstoffen en houtvoorraden op het schiereiland Kola te ontginnen.

Malleson (C.), *In the north. Autobiographical fragments in Norway, Sweden and Finland: 1936-1946*, London, 1946.

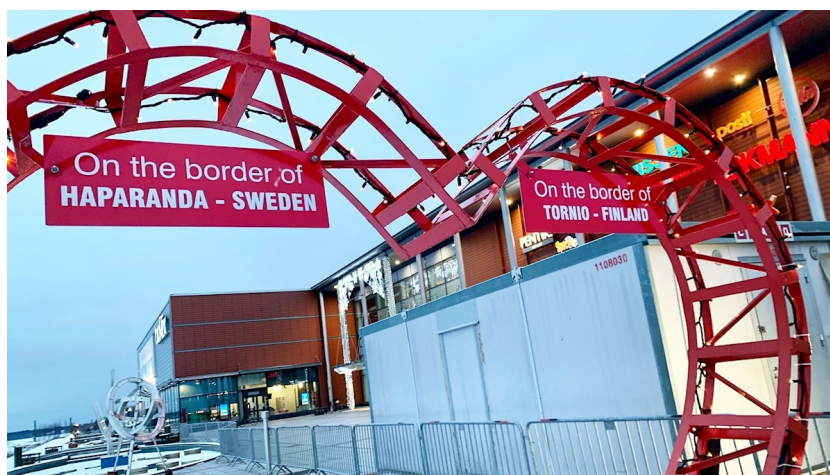
Persoonlijk relaas, o.a. refererend, met kaart, aan de overdracht van territorium van Finland aan de Sovjetunie 1940-1944 (o.a. Petsamo en Viiborg)

Finland/Zweden

Toen Rusland in 1809 langs de Tornerivier de grens trok tussen Zweden en Finland (dat Zweden moest afstaan) kwamen weliswaar dorpen met dezelfde naam langs weerszijden ervan, maar de banden bleven sindsdien sterk, zowel taalkundig als cultureel. Het

Zweedse Haparanda (S) / Haaparanta (SF) (waar 85% van de bevolking Fins spreekt) en het Finse Tornio (SF) / Torneå (S) vormen zelfs één stedelijk gebied dat doorsneden wordt door de staatsgrens op de Tornerivier, zonder enige vorm van controle of hinder. De twee steden willen zelfs het meest geïntegreerde grensgebied ter wereld worden (buitenlandse delegatie komen de casus zelfs bestuderen): nu al wonen vele aan de ene zijde maar werken aan de andere of spelen in sportteams in het naburige land; er wordt veel over de grens gehuwd; de stadsbesturen werken samen op gebied van infrastructuur, riolen, toerisme; het golfterrein ligt schrijlings over de grens; het busdepot voor beide bestemmingen ligt in Zweden; en velen hebben familie en/of vrienden aan de andere zijde.²

Nu waren er in 2015 wel al opnieuw tijdelijk grenscontroles ingevoerd als gevolg van de Europese vluchtelingen crisis, maar alles werd een tijdje toch nog heel anders vanaf 19 maart 2020, toen de stijgende covid-besmettingsgraad in Zweden, de Finse overheid noopte om de grens volledig te sluiten. Naderhand kregen de grensbewoners toestemming om de grens over te steken. Nu is de situatie uiteraard zoals voorheen - hoewel de sluiting als gevolg van verschillende corona-strategieën van enerzijds (het zoveel mogelijk vrij laten door) Zweden en anderzijds (het vrij verkeer zo streng mogelijk beperkende) Finland (en Noorwegen) toch een schok was die psychologische littekens heeft nagelaten: de vanzelfsprekendheid van de open grens is weg en de macht van de centrale staat wordt opnieuw duidelijk (gepaard aan het scherpe taalgebruik tussen Finland en Zweden ten tijde van de corona-crisis - ongehoord in Noord-Europa).



De geblokkeerde grens tussen Zweden en Finland

Niemi (M.), *Populärmusikk från Vittula*, Stockholm, 2000. Vertaald als: *Popmuziek uit Vittula*, Breda, 2002

In deze ook in het buitenland bekende roman van Mikael Niemi werd het grensgebied beschreven. Ook de roman *Koka Björn* (Stockholm, 2017) van dezelfde auteur, over de 19e eeuwse predikant Lars Levi Læstadius, speelt zich hier af.

² Er is ook een Tornedalsrådet, een organisatie die alle gemeenten in het Torne-dal verenigt: Zweedse, Finse én Noorse (Kåfjord, Nordreisa, Storfjord).

